

Odkladacia podmienka (condicio suspensiva) a počiatková lehota (dies a quo) v závete podľa občianskeho zákonníka č. 89/2012 Sb.

Veronika Kleňová*

Abstrakt: Podmienkou robí porúčiteľ vznik práva závislým od neistej udalosti, doloženie času naopak spočíva v určení udalosti, ktorá nastať musí. Príspevok sa zaoberá otázkou, či sa neistota vzniku obmedzeného práva v prvom prípade a istota jeho vzniku v prípade druhom, v Občianskom zákonníku č. 89/2012 Sb. prejavuje aj v odlišnom pôsobení na obmedzené právo. Autorka dospieva k záveru, že podmienené právo je od nastúpenia určenej udalosti závislé čo do svojej existencie, termínované právo iba čo do svojej žalovateľnosti.

Kľúčové slová: condicio suspensiva, dies a quo, transmisia, odmietnutie dedičstva/odkazu, zverenské nástupníctvo

Úvod

Občiansky zákonník č. 89/2012 Sb. (ďalej len „o. z.“) na rozdiel od jeho predchodcu,¹ umožňuje porúčiteľovi jednotlivé testamentárne dispozície obmedziť podmienkou (§ 1561–1563) a doložením času (§ 1564–1566).

Legálnu definíciu podmienky a doloženia času o. z. neobsahuje, charakterizuje iba ich pôsobenie na dispozíciu, ku ktorej boli pripojené. V zmysle § 548, ods. 1 o. z. závisí od splnenia podmienky vznik, zmena alebo zánik práv. Vychádzajúc z ods. 2 citovaného ustanovenia, je vznik a zánik práva synonymom vzniku a zániku právnych následkov dispozície, ku ktorej bola podmienka pripojená. Podmienka, od ktorej splnenia má závisieť vznik právnych následkov, je odkladacia (*condicio suspensiva*); podmienka, od ktorej má naopak závisieť zánik právnych následkov, je rozvázovacia (*condicio resolutive*).

Doloženie času ovplyvňuje „účinnosť právneho konania“ (§ 550 o. z.) a síce, alebo jej vznik, ak je lehota určená ako počiatková (*dies a quo*), alebo jej zánik, ak je lehota určená ako konečná (*dies ad quem*). V zmysle § 1564 o. z. spôsobuje *dies* „obmedzenie práva“. Odlišná terminológia popisujúca vplyv podmienky a doloženia času na dotknutú dispozíciu, evokuje otázku: pôsobia *dies* a *condicio* na právny úkon, ku ktorému boli pripojené, odlišne? Podľa § 550 o. z.² sa na doloženie času analogicky použijú ustanovenia o podmienke. Uvedené však nemusí platiť pre všetky atribúty *dies*.

Otázka rozdielneho pôsobenia odkladacej podmienky a počiatkovej lehoty sa dotýka primárne okamihu vzniku takto obmedzeného práva. Suspenzívne podmienené právo podľa § 548 o. z. vzniká až vtedy, keď určená udalosť nastane. Rozdielne pôsobenie doloženia času opodstatňuje pojmový znak, ktorým sa *dies* od podmienky líši. Obsahom obidvoch

* JUDr. Veronika Kleňová, PhD., Institut für Römisches Recht, Johannes Kepler Universität Linz. Príspevok je výstupom z projektu VEGA 1/0568/14. E-mail: v.klenova@gmail.com.

¹ § 478 obč. z. č. 40/1964 Sb.: „Jakékoliv podmínky připojené k závěti nemají právní následky; ustanovení § 484 věty druhé tím není dotčeno.“

² § 550 o. z.: „Je-li k účinnosti právního jednání určena počáteční doba, použijí se obdobně § 548 a 549 o odkladací podmínce. Mezi-li se účinnost právního jednání konečnou dobou, použijí se obdobně § 548 a 549 o rozvazovací podmínce.“

doložiek je určitá udalosť, ktorej nastúpenie, respektíve nenastúpenie má vyššie uvede-
ným spôsobom ovplyvniť dispozíciu, ku ktorej boli pripojené. O podmienku ide vtedy, ak
je určená udalosť neistá, o doloženie času naopak vtedy, keď je isté, že určená udalosť
nastane.³ Zatiaľ čo o podmienenom práve nevieme, či vznikne, vznik práva obmedzené-
ho počiatočnou lehotou je istý. Istota vzniku počiatočnou lehotou obmedzeného práva
bola dôvodom, pre ktorý rímske právo takéto obligačné právo v jeho existencii neobmed-
zovalo. K nastúpeniu lehoty bola viazaná iba jeho žalovateľnosť.⁴ Rímskoprávnu úpravu
prevzal rakúsky ABGB (§ 705): právo s pripojenou počiatočnou lehotou vzniká ihneď,
k nadídeniu lehoty je odložená iba jeho „*Geltendmachung*“,⁵ „*Fälligkeit*“,⁶ „*Erfüllung*“.⁷
Uvedené platí nielen pre práva obligačné, lež aj pre absolútne pôsobiace právo dediča
(dedičské právo).⁸ Zatiaľ čo je pri obligačnom práve z odkazu rozdiel medzi existenciou
obligácie a odloženou žalovateľnosťou ľahko pochopiteľný, predstava dedičom nadobud-
nutého dedičského práva, ktoré zatiaľ nie je žalovateľné, vyžaduje bližšie vymedzenie
obsahu dedičského práva. Rímskoprávna úprava sa nepremietla do nemeckého BGB,
podľa ktorého doloženie času pôsobí na právny úkon rovnako ako podmienka (§ 163):
právo obmedzené počiatočnou lehotou vznikne až nastúpením lehoty.⁹

Dôvodová správa k o. z. (s. 137) obsahuje výklad podobný úprave v BGB a doložením
času rozumie „*stanovení budoucí jisté události, na které závisí vznik, změna nebo zánik
nějakého právního následku. [...] Zatímco tedy podmínka spojuje vznik, změnu nebo zánik
práv nebo povinností s tím, zda nějaká skutečnost v budoucnu snad nastane, doložení času
spojuje tytéž následky, až nějaká skutečnost nastane.*“ Podobne interpretuje ustanovenie
§ 550 o. z. Tichý,¹⁰ ktorý však súčasne uvádza, že pod pojem doloženie času možno zahrnúť

³ § 1564 o. z.: „*Omezi-li zůstavitel někomu právo doložením času a není-li jisté, zda čas nastane, platí zůstavěné právo za podmí-
něné.*“ Tak už Pap. D. 35, 1, 75: „*Dies incertus condicionem in testamento facit.*“ Ulp. D. 30, 30, 4; Imp. Just. C. 6, 51, 1, 7. Podobné
znenie obsahoval § 704 ABGB (zrušený zákonom BGBl. I Nr. 87/2015). Súčasný znenie ABGB v časti „*Befristung*“ obsahuje iba
ustanovenie § 705, ktoré *dies* charakterizuje istotou nastúpenia termínujúcej udalosti.

⁴ Just. Inst. 3, 15, 3: „*[...] id autem quod in diem stipulamur statim quidem debetur, sed peti prius quam dies veniat non potest: [...]*“;
Paul. D. 45, 1, 46 pr.: „*Centensimis Kalendis dari' utiliter stipulamur, quia praesens obligatio est, in diem autem dilata solutio.*
Ulp. D. 50, 16, 213 pr.: „*Cedere diem' significat deberi pecuniam: venire diem' significat eum diem venisse, quo pecu-
nia peti possit. Ubi pure quis stipulatus fuerit, et cessit et venit dies: ubi in diem, cessit dies, sed nondum venit: ubi sub con-
dicione, neque cessit neque venit dies pendente adhuc condicione.*“ Skutočnosťou, že počiatočnou lehotou obmedzené právo
existuje už pred nastúpením termínu, možno vysvetliť, prečo bola pri predčasnom splnení termínovanej pohľadávky vylúčená
conditio indebiti (na rozdiel od splnenia podmieneného práva pred nastúpením podmienky). Paul. D. 12, 6, 10: „*In diem debi-
tor adeo debitor est, ut ante diem solutum repetere non possit.*“; porov. Pomp. D. 12, 6, 16 pr. K tomu WINDSCHEID, B. *Lehrbuch
des Pandektenrechts*. Bd. 1. 9. Aufl. Frankfurt am Main, 1906, Neudruck Aalen: Scientia Verlag, 1963, s. 500–502; UNGER, J. *Das
österreichische Erbrecht*. 4. Aufl. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1894, s. 82, p. 1. Ak bol sub *die a quo* zriadený legát, nastu-
poval *dies cedens* (na rozdiel od legátu zanechaného *sub condicione*) smrťou porúčateľa. Týmto okamihom nadobudol odkazov-
ník zdediteľné čakateľstvo na právo z odkazu, ktorého vznik bol závislý už iba od *condicio iuris*, spočívajúcej v prijatí dedič-
stva ustanoveným dedičom (Paul. D. 36, 2, 21 pr.; Ulp. D. 36, 2, 5, 1; Pap. D. 35, 1, 79 pr.; Ulp. lib. sing. 24, 31; Pomp. D. 36, 2, 22, 1).
Ak by sa na základe testamentu nikto dedičom nestal, stratili by platnosť všetky testamentárne dispozície. V zmysle o. z.
nadobudnutie dedičstva testamentárnym dedičom nie je predpokladom vzniku práva na odkaz (§ 1620; 1633, ods. 2).

⁵ STUBENRAUCH, M. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*. Wien: Manz, 1902, s. 895.

⁶ KRÁLIK, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*. 4. Buch. *Das Erbrecht*. Wien: Manz, 1983, s. 263; APATHY, P. –
MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLNERBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*. 5. Aufl. Wien: Verlag Österreich,
2017, s. 659.

⁷ ZANKL, W. *Erbrecht. Lehr- und Praxishandbuch*. 8. Aufl. Wien: Facultas, 2017, s. 71.

⁸ Rímske právo posudzovalo k ustanoveniu dediča pripojené doloženie času *pro non scripta*; Pap. D. 28, 5, 34; Just. Inst. 2, 14, 9.

⁹ Aj § 2177 BGB: „*Ist das Vermächtnis unter einer aufschiebenden Bedingung oder unter Bestimmung eines Anfangstermins
angeordnet und tritt die Bedingung oder der Termin erst nach dem Erbfall ein, so erfolgt der Anfall des Vermächtnisses mit
dem Eintritt der Bedingung oder des Termins.*“

¹⁰ TICHÝ, L. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I*. Praha: Wolters Kluwer, 2014,
komentár k § 550 (citovaná je elektronická verzia neobsahujúca čísla strán; namiesto čísla strany odkazujeme na komentované
ustanovenie o. z.).

i určenie splatnosti dlhu. Pri výklade, ktorý s nastúpením počiatocnej lehoty spája vznik práva, nie je prirovnanie odkladu splatnosti k *dies a quo* konzekventné. Pohľadávka, ktorej splatnosť je odložená k neskoršiemu termínu, vznikne ihneď. Určenie splatnosti poníma ako protipól počiatocnej lehoty aj nemecká civilistika. Takzvané „*betagte Forderungen*“ nie sú obmedzené vo svojej existencii, lež iba vo svojej splatnosti.¹¹

Rozdielnu dikciu obsahuje dôvodová správa v komentári k § 1670–1673 (s. 417). *Conditio a dies* sa tu prisudzuje rovnaký vplyv na obmedzenú dispozíciu, tento však nespočíva v odklade vzniku práva. V dotknutej časti dôvodová správa rozlišuje medzi vznikom dedičského práva a okamihom jeho dospelosti, pod ktorým rozumie nadobudnutie dedičstva.¹² „*Smrtí zůstavitele vzniká dědici dědické právo, tedy právo na pozůstalost nebo na poměrný díl z pozůstalosti. Kdy toto právo dospěje, záleží na různých okolnostech. [...] [P]ři dědění ze závěti nebo podle dědické smlouvy může být dospělost dědického práva vázána na splnění podmínky, doložením času nebo při povolání svěřenského nástupce.*“ Dedičské právo teda vzniká za každých okolností smrťou poručiteľa. Ak bol dedič ustanovený pod suspenzívnou podmienkou alebo s počiatocnou lehotou, má byť k nastúpeniu určenej udalosti viazaná iba dospelosť dedičského práva. Môže však dedičské právo vzniknúť ešte pred splnením podmienky, to jest pred tým, než sa rozhodne neistota o tom, či takéto právo vôbec vzniknúť môže? Takéto ponímanie je neudržateľné a odporuje aj dikcii § 548, ods. 1 a 2 a § 1567 o. z.,¹³ ktorý v súvislosti s ustanovením dediča pod suspenzívnou podmienkou (a počiatocnou lehotou) hovorí o „odsunutí“, respektíve „odložení“ práva.

Rozlišovanie medzi vznikom a „dospelosťou“ dedičského práva by však neodporovalo *dies a quo*, pretože pri doložení času je vznik obmedzeného práva istý. S takýmto výkladom korešponduje ustanovenie § 1565 o. z.,¹⁴ ktoré počiatocnou lehotou obmedzené právo odlišuje od práva podmieneného a interpretácia ktorého vedie k záveru, že počiatocnou lehotou obmedzené právo vzniká ihneď smrťou poručiteľa.¹⁵

Odišne vykladá dôvodová správa pôsobenie podmienky a *dies* na právo na odkaz v komentári k § 1620–1626 o. z. (s. 400): „*Odkazovníku vzniká právo na odkaz dnem smrti zůstavitele. Zůstavitel však může vznik tohoto práva spojit s jiným okamžikem, učiní-li jej závislým na splnění podmínky nebo opatří-li odkaz doložkou času. Na projevu poslední vůle zůstavitele také záleží, kdy právo na odkaz dospěje.*“ Podmienené, respektíve počiatocnou lehotou obmedzené právo na odkaz podľa toho vzniká až splnením podmienky, či nadídením počiatocnej lehoty.

Východisko z uvedených nezrovnalostí budeme hľadať výkladom ustanovení o. z., ktoré upravujú suspenzívnou podmienku a počiatocnú lehotu v závete. Predpokladom pre skúmanie vlastného problému je definovanie pojmových znakov podmienky a *dies* a vymedzenie obsahu práv, ktoré nimi poručiteľ môže obmedziť.

¹¹ K tomu nižšie v časti 3.1.2.

¹² Tak aj ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, komentár k § 1479.

¹³ Podobne § 194, ods. 1 Zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních: „*Nastal-li případ, pro nějž bylo zřízeno svěřenské nástupnictví, bylo-li dědictví omezeno doložením času nebo jinak podmíněno nebo má-li z jiného důvodu dědictví nabytí následný dědic, postupuje se přiměřeně podle ustanovení dílů 1 a 2. Rozhodné skutečnosti se však posuzují ke dni, kterým pomínulo odsunutí dědického práva následného dědice, a k tomuto dni se také vztahují účinky rozhodnutí o pozůstalosti.*“

¹⁴ § 1565 o. z.: „*Je-li čas určen tak, že rozhodná chvíle nastat musí, přechází zůstavené právo jako jiná nepodmíněná práva i na dědice té osoby, již bylo takto zůstaveno.*“

¹⁵ K tomu nižšie v časti 3.

1. Istota verzus neistota vzniku vedľajšou doložkou obmedzeného práva

Diferenciačným kritériom *dies* je istota nastúpenia poručiteľom určenej udalosti (času). *Dies* môže poručiteľ určiť presným časovým okamihom (*dies certus an, certus quando*), napríklad: „1. 1. 2018“, „tri roky po mojej smrti“ a pod. *Dies* môže vymedziť tiež udalosťou, ktorá nevyhnutne musí nastať, jej presný okamih je však neznámy (*dies certus an, incertus quando*), napríklad „A má nadobudnúť odkaz v okamihu svojej smrti“.¹⁶

Otázou sa môže stať klasifikácia vedľajšej doložky typu: „A má nadobudnúť odkaz, keď dedič B zomrie“. Hoci je dedičova smrť istá, nie je isté, či sa odkazovník tohto okamihu dožije.¹⁷ Klasifikačným kritériom by mala byť vôľa poručiteľa a síce, či chcel odkazovníkovi legát zanechať iba za predpokladu, že smrť dediča prežije (podmienka), alebo smrťou dediča určil iba okamih, v ktorom má byť odkaz splnený (*dies*). Vôľou poručiteľa je vhodné interpretovať aj vedľajšiu doložku typu: „pri dosiahnutí 20. roku veku“.¹⁸ Dožitie určeného veku je neisté a ak podľa vôle poručiteľa bolo predpokladom nadobudnutia odkazu, je vedľajšia doložka podmienkou. Je však tiež možné, že poručiteľ dosiahnutím dvadsiateho roku veku vymedzil iba termín splnenia pohľadávky z odkazu (*dies*). Ak by sa odkazovník svojich dvadsiatych narodenín nedožil, mohli by splnenie legátu k tomuto dátumu požadovať jeho dedičia.

Pojmovým znakom kondície je naopak neistota nastúpenia podmieňujúcej udalosti. Podmieňujúca udalosť musí do dispozície vniesť novú neistotu, to jest neistotu odlišnú od tej, od ktorej by právne následky beztak záviseli na základe ustanovenia právneho poriadku. Podmienčeným preto nie je ustanovenie dediča s doložkou „ak sa dožije mojej smrti“, prípadne ustanovenie substitúta s pripojeným „ak bude spôsobilý dedič“. *Conditiones iuris* nevedú k dôsledkom, ktoré má k dispozícii pripojená „vlastná“ podmienka. Charakter „vlastnej“ podmienky by však mohla mať doložka „ak bude chcieť“. Kritériom je v takom prípade opäť vôľa poručiteľa a síce, či chcel aby ustanovený dedič/odkazovník nadobudol pozostalosť/odkaz len za predpokladu, že *osobne* prejaví vôľu k tomu smerujúcu. Ak áno, vnášala by doložka do povolania dediča/odkazovníka novú neistotu a posudzovala by sa ako podmienka. Súčasne by vylučovala transmissiu, ak by dedič/odkazovník zomrel pred vyjadrením sa o prijatí, respektíve odmietnutí dedičstva/odkazu. Po jeho smrti sa podmienka už splniť nemôže.¹⁹

Občanský zákoník ani vo všeobecnej, ani v osobitnej časti týkajúcej sa dedenia výslovne neustanovuje, či podmieňujúcou udalosťou musí byť udalosť budúca, alebo ňou môže byť i udalosť minulá, prípadne prítomná, ktorej existencia je síce objektívne istá, pre

¹⁶ Pap. D. 35, 1, 79 pr.

¹⁷ V dôsledku neistoty klasifikovalo rímske právo takúto doložku ako podmienku. Pap. D. 35, 1, 79, 1: „*Heres meus, cum ipse morietur, centum Titio dato. Legatum sub condicione relicto est: quamvis enim heredem moriturum certum sit, tamen incertum est, an legatario vivo. Dies legati non cedit et non est certum ad eum legatum perventurum.*“; Pomp. D. 35, 1, 1, 2; Ulp. D. 36, 2, 4. K podmienke a jej účinkom v rímskom práve MASI, A. *Studi sulla condizione nel diritto romano*. Milano: Dott. A. Giuffrè, 1966; EFFER-UHE, D. O. *Die Wirkung der condicio im römischen Recht*. Baden-Baden: Nomos, 2008.

¹⁸ Vôľa poručiteľa je rozhodujúca aj podľa rakúskej judikatúry, pozri APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 659; WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeines bürgerlichen Gesetzbuch. Teilband Erbrecht*. 4. Aufl. Wien: Manz, 2014, s. 143–144. V rímskom práve posudzované ako podmienka: Pomp. D. 36, 2, 22 pr.: „*Si Titio, cum is annorum quattuordecim esset factus, legatum fuerit et is ante quartum decimum annum decesserit, verum est ad heredem eius legatum non transire, quoniam non solum diem, sed et condicionem hoc legatum in se continet, si effectus esset annorum quattuordecim; qui autem in rerum natura non esset, annorum quattuordecim esse non intellegetur. Nec interest, utrum scribatur, si annorum quattuordecim factus erit an ita cum priore scriptura per condicionem tempus demonstratur, sequenti per tempus condicio, utriusque tamen eadem condicio est.*“

¹⁹ Ku kauzistike v práve rímskom pozri KLEŇOVÁ, V. – TAKÁČ, Z. *Conditio supervacua and related conditions in Roman law. Tijdschrift voor rechtsgeschiedenis*. 2015, Vol. 83, iss. 1–2, s. 77–106.

konajúceho (konajúcich) ale subjektívne neistá.²⁰ Časť zahraničnej civilistiky rozlišuje medzi vlastnou podmienkou, keď sa podmieňujúca udalosť vzťahuje na budúcnosť a nevlastnou podmienkou, keď podmieňujúca udalosť leží v minulosti, alebo v prítomnosti (*condicio in praesens vel in praeteritum concepta*), pričom charakter podmienky priznáva obidvom.²¹ Akceptácia podmienky vzťahujúcej sa na minulosť alebo prítomnosť znamená suspendovanie právnych následkov až do odstránenia subjektívnej neistoty konajúcich o splnení/nesplnení podmienky.

Budúcou neistou udalosťou charakterizuje podmienku dôvodová správa k o. z. (s. 137)²² a takéto ponímanie je i z nášho pohľadu vhodnejšie, predovšetkým v záujme odstránenia pochybností o tom, v ktorom okamihu nastali právne následky právneho úkonu. Ak je podmieňujúcou udalosťou udalosť budúca, je okamih vzniku podmienkou obmedzeného práva objektívne určiteľný. V prípade *condicio in praesens vel in praeteritum concepta* by určenie momentu účinnosti vyžadovalo dokazovanie subjektívnej vedomosti konajúcich o existencii podmieňujúcej udalosti, pričom by sa vyžadovala i osobitná dohoda pre prípad, že sa účastníci právneho úkonu o existencii udalosti dozvedia v rozdielnom čase.

V zmysle uvedeného je pendencia právnych následkov opodstatnená iba v prípade objektívnej neistoty o nastúpení podmieňujúcej udalosti.²³ Ak konajúci „podmiení“ právny úkon udalosťou minulou alebo prítomnou, napríklad „ak bol T konzulom“, „ak M žije“, právne následky alebo ihneď nastúpia,²⁴ akoby bol právny úkon zriadený nepodmienečne (pretože „podmieňujúca“ udalosť nastala, hoci o tom konajúci nevedia), alebo „podmienené“ právo vôbec nevznikne (pretože udalosť nenastala).²⁵

Neistota o vzniku práva chýba i v prípade podmienky nemožnej (*condicio impossibilis*). Nemožnou je podmienka, ktorá je nesplnitelná už v čase zriadenia právneho úkonu a preto pendencia právnych následkov vôbec nenastane. Dispozícia, ktorá je obmedzená odkladacou nemožnou podmienkou, je od počiatku neplatná (§ 1563, ods. 2 o. z.). Ak sa podmienka stane nesplnitelnou až dodatočne, nastúpi na určitý čas neistotou opodstatnená pendencia právnych následkov, ktorá však zanikne a podmienka sa zmari (*condicio deficit*) momentom vzniku jej nesplnitelnosti.²⁶ K pochybnostiam môžu viesť prípady,

²⁰ Uvedené nevyplýva ani z ustanovenia § 1561 o. z.: „Směňuje-li podmínka k jednání dědice nebo odkazovníka, které jím může být opakováno, musí být znovu vykonáno po smrti zůstavitele, třebaže se tak stalo již za zůstavitelova života, není-li zřejmá jiná vůle zůstavitele.“ Ustanovenie sa vzťahuje predovšetkým na prípady, v ktorých sa podmienka splnila po zriadení testamentu, lež ešte pred smrťou poručiteľa.

²¹ GSCHNITZER, F. In: KLANG, H. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 3. Bd. 2. Aufl. Wien, 1952, s. 650–651; FAISTENBERGER, Ch. *Zur Geltung des § 703 ABGB*. In: HORAK, F. – WALDSTEIN, W. (eds). *Festgabe für A. Herdiltzka*. München – Salzburg: Wilhelm Fink, 1972, s. 92; WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 136; MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*. 5. Aufl. Wien: Verlag Österreich, 2017, s. 654; BRINKMANN, M. In: PRÜTTING, H. – WEGEN, G. – WEINREICH, G. *BGB Kommentar*. 9. Aufl. Köln: Luchterhand Verlag, 2014, s. 219.

²² Tak aj TICHÝ, L. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I., komentář k § 548*.

²³ Pozri aj WINDSCHEID, B. *Lehrbuch des Pandektenrechts*. Bd. 1., s. 459. Výstižne BLOMEYER, A. *Studien zur Bedingungslehre. Teil 1. Über bedingte Verpflichtungsgeschäfte*. Berlin – Leipzig: Walter de Gruyter, 1938, s. 31 an.

²⁴ V prípade testamentu až okamihom smrti poručiteľa.

²⁵ Mod. D. 45, 1, 100: „*Conditio in praeteritum, non tantum praesens tempus relata statim aut peremit obligationem aut omnino non differt.*“; Just. Inst. 3, 15, 6; Pap. D. 12, 1, 37; Pomp. D. 28, 3, 16.

²⁶ Odlišne TICHÝ, L. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I., komentář k § 548*: „Nemožnost podmínky odkládací zákonodárce neupravuje. Proto je třeba hledat řešení výkladem, který vychází z podstaty právního jednání a účelu institutu podmínky. Přitom je třeba rozlišovat mezi počáteční nemožností podmínky a podmínkou, jejíž nemožnost nastane dodatečně (tedy po platném vzniku právního jednání, které podmiňuje). Počáteční nemožnost podmínky znamená neplatnost právního jednání, které je na podmínce závislé. Pokud se podmínka stane nemožnou v případě již platného vzniku právního jednání, které je schopno vyvolat vznik práv a povinností, platí, že k takové podmínce se od zjištění její nemožnosti nepřihlíží a právní jednání se stává (nepodmíněně) účinným.“ Ak by sme ako nemožnú charakterizovali aj podmienku,

v ktorých sa podmienka, v čase vzniku právneho úkonu nemožná, neskôr možnou stane. Uvedené sa dotýka predovšetkým právnej nemožnosti, ktorá sa môže zmeniť v dôsledku zmeny právnej úpravy. V práve rímskom bol rozhodujúci okamih zriadenia právneho úkonu. Hoci by sa podmienka neskôr možnou stala, právny úkon (prípadne jeho jednotlivé ustanovenie) zostal neplatný.²⁷

Neistota napokon chýba aj vtedy, keď podmieňujúca udalosť nevyhnutne nastať musí (*condicio, quae omnimodo exstatura est*). Právny úkon v takom prípade nadobudne právne následky ihneď, ako by bol zriadený nepodmienečne (*pure*).²⁸ Uvedené platí aj pre negatívne podmienky, napríklad „ak sa prstom nedotkne oblohy“. Ak by takáto podmienka bola formulovaná pozitívne („ak sa prstom dotkne oblohy“), bola by nemožnou a obmedzená dispozícia preto neplatnou. Pri negatívnej formulácii je však zrejmé, že negatívny, podmienkou definovaný výsledok nastať musí; je isté, že sa prstom oblohy nedotkne. Už pri vzniku právneho úkonu preto možno konštatovať splnenie podmienky a právny úkon posudzovať akoby bol zriadený *pure*.²⁹

Občanský zákoník ustanovuje (§ 548, ods. 3), že v pochybnostiach o tom, či bola podmienka zamýšľaná ako odkladacia alebo rozvázovacia, platí domnienka podmienky odkladacej. Uvedené pravidlo zodpovedá tak prevažujúcemu výskytu suspenzívnej podmienky, ako aj významu, ktorý sa pod „podmienkou“ bez bližšieho určenia obvykle rozumie. Z daného pravidla je však vhodné urobiť výnimku pri podmienkach, ktorými sa podmienene oprávnenému zanecháva prospech pod podmienkou spočívajúcou v časovo neobmedzenom zachovaní určitého stavu, prípadne v časovo neobmedzenom konaní či opomenutí, ktoré závisí iba od vôle podmienene oprávneného, napríklad: „ak bude obhospodarovať moje poľnohospodárske pozemky“, „ak neopustí mesto“ a pod. Pokiaľ by sa takáto podmienka posudzovala ako suspenzívna, mohol by podmienene oprávnený zanechaný prospech nadobudnúť iba na okamih logickej sekundy v poslednom okamihu svojho života. Až vtedy by vo väčšine prípadov bolo možné konštatovať splnenie podmienky. Zo zanechaného prospechu by neprofitoval podmienene oprávnený, ale až jeho dedičia. Takýto následok sotva zodpovedá vôli poručiteľa.³⁰ Pri potestatívnych

ktorej *impossibilitas* nastúpila dodatočne, musíme dospieť k rovnakému záveru ako v prípade tu navrhovaného *condicio deficit* – výkladu: podmienené právo nevznikne. Nemožná odkladacia podmienka totiž spôsobuje neplatnosť dispozície, ku ktorej bola pripojená: § 1563, ods. 2 o. z.: „Ustanovení závěti, kterým se někomu uděluje právo s nemožnou odkládací podmínkou, je neplatné.“

²⁷ Venon. D. 45, 1, 137, 6: „Cum quis sub hac condicione stipulatus sit, si rem sacram aut religiosam Titius venderit vel forum aut basilicam et huiusmodi res, quae publicis usibus in perpetuum relictæ sint: ubi omnino condicio iure impleri non potest vel id facere ei non liceat, nullius momenti fore stipulationem, proinde ac si ea condicio, quae natura impossibilis est, inserta esset. Nec ad rem pertinet, quod ius mutari potest et id, quod nunc impossibile est, postea possibile fieri: non enim secundum futuri temporis ius, sed secundum praesentis aestimari debet stipulatio. K nemožnej podmienke v práve rímskom COSENTINI, C. *Conditio impossibilis*. Milano: Dott. A. Giuffrè, 1952; WIELING, H. J. *Falsa demonstratio, condicio pro non scripta, condicio pro impleta im römischen Testament*. SZ. 1970, Bd. 87, s. 197 an.; COSSA, G. *Regula Sabiniana. Elaborazioni giurisprudenziali in materia di condizioni impossibili*. Milano: Dott. A. Giuffrè, 2013.

²⁸ Ulp. D. 46, 2, 9, 1: „Qui sub condicione stipulatur, quae omnimodo exstatura est, pure videtur stipulari.“

²⁹ Rovnako Ulpian, charakterizujúci danú podmienku *condicio impossibilis in non faciendo* – to čo nemá nastať, nastať nemôže. Ulp. D. 28, 5, 51, 1: „Si in non faciendo impossibilis condicio institutione heredis sit expressa, secundum omnium sententiam heres erit, perinde ac si pure institutus esset.“; Ulp. D. 45, 1, 7: „Impossibilis condicio cum in faciendum concipitur, stipulationibus obstat: aliter atque si talis condicio inseratur stipulationi, si in caelum non ascenderit: nam utilis et praesens est et pecuniam creditam continet.“

³⁰ Výslovné ustanovenie pre takéto prípady obsahuje BGB v § 2075: „Hat der Erblasser eine letztwillige Zuwendung unter der Bedingung gemacht, dass der Bedachte während eines Zeitraums von unbestimmter Dauer etwas unterlässt oder fortgesetzt tut, so ist, wenn das Unterlassen oder das Tun lediglich in der Willkür des Bedachten liegt, im Zweifel anzunehmen, dass die Zuwendung von der auflösenden Bedingung abhängig sein soll, dass der Bedachte die Handlung vornimmt oder das Tun unterlässt.“ Opierajúc o ustanovenie § 708 ABGB si podobné výkladové pravidlo osvojila i rakúska právna prax; pozri GSCHNITZER, F. In: KLANG, H. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 652, 656.

podmienkach,³¹ ktorých splnenie možno konštatovať až v poslednom okamihu života podmienené oprávneného je vhodnejšie posúdiť ich ako rezolutívne: od splnenia podmienky bude závislé zachovanie, nie nadobudnutie podmieneného práva.

2. Právo obmedzené podmienkou a doložením času

Podmienku alebo doloženie času môže porúčiteľ pripojiť predovšetkým k ustanoveniu dediča (*institutio heredis*) a k odkazu (*legatum*). Právnym následkom ustanovenia dediča je nadobudnutie dedičského práva ustanoveným dedičom. O. z. neprevzal úpravu rímsko-právnu, podľa ktorej dedičská inštitúcia spôsobovala iba deláciu, to jest právo sukcedovať do pozície zomretého³² a samotné nadobudnutie dedičstva vyžadovalo ešte súhlasný prejav vôle ustanoveného dediča – adíciu. V zmysle platnej právnej úpravy nadobudne ustanovený dedič dedičstvo bez potreby vykonania osobitného prejavu vôle.³³

Dedičské právo je však pojmom širším ako „nadobudnutie dedičstva“. Dedičské právo, ktoré je právom na pozostalosť (§ 1475, ods. 1 o. z.), v sebe zahŕňa nielen: 1) nadobudnutie postavenia dediča, ktorého súčasťou je aj nadobudnutie práv a povinností tvoriacich obsah pozostalosti, ale aj 2) právo dedičstvo s účinkami *ex tunc* odmietnuť (§ 1486 o. z.). Na prvú uvedenú zložku sa dedičské právo zredukuje až márnym uplynutím zákonom ustanovenej lehoty na odmietnutie dedičstva (§ 1487, ods. 2 o. z.).

Ak porúčiteľ ustanovil dediča bez pripojenia vedľajšej doložky, vyvolá dedičská inštitúcia popísané právne následky okamihom smrti porúčiteľa (§ 1479 o. z.). Predpokladom nadobudnutia dedičského práva je skutočnosť, že ustanovený dedič v čase smrti porúčiteľa žije a je spôsobilý dedič (§ 1479; 1481 o. z.). Ak ustanovený dedič zomrie po nadobudnutí dedičského práva (po porúčiteľovi), lež ešte pred uplynutím lehoty na odmietnutie dedičstva, prechádza právo dedičstvo odmietnuť na jeho dedičov,³⁴ o. z. pripúšťa transmisiu nadobudnutého dedičského práva. Transmisia je pojmom pôvodne označujúcim zdediteľnosť práva z delácie, t. z. zdediteľnosť právnej pozície, ktorá určitú osobu oprávňuje dedičstvo prijať alebo odmietnuť. Hoci o. z. dedičovi umožňuje dedičstvo iba odmietnuť, je aj v danom prípade pojem „transmisia“ opodstatnený. Ten, kto sa môže rozhodnúť o odmietnutí dedičstva, je v právnej pozícii, ktorá ho 1) oprávňuje v pozícii dediča zotrvať, zároveň však 2) k definitívnemu zotrvaniu v tejto pozícii viesť nemusí. Nadobudnutie dedičstva je v tomto štádiu ešte stále právnou možnosťou. Rakúska civilistika rozlišuje medzi transmišiou v užšom zmysle, ak dedič (transmitent) zomrel pred vyjadrením o prijatí dedičstva a v širšom zmysle, ak zomrel po tom, ako dedičstvo prijal.³⁵ Ak však dedič

³¹ K trojčleneniu podmienok (*potestativa, causalis, mixta*) Imp. Just. C. 6, 51, 1, 7: „*Sin autem aliquid sub condicione relinquatur vel casuali vel potestativa vel mixta, quarum eventus ex fortuna vel ex honoratae personae voluntate vel ex utroque pendeat [...]*“

³² Clement. D. 50, 16, 151: „*Delata hereditas intellegitur, quam quis possit adeundo consequi.*“ K tomu KOEPPEN, A. Zur Lehre vom Erwerb der Erbschaft und des Vermächtnisses. *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1861, Bd. 5, s. 125–221; NORTHOFF, F. Erörterungen aus dem römischen Erbrechte. *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1863, Bd. 6, s. 185–265; KOEPPEN, A. Entgegnung auf die Northoff'schen Erörterungen aus dem römischen Erbrecht. *Jahrbücher für die Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*. 1863, Bd. 6, s. 307–317.

³³ „*Konanie, ktorým dal dedič najavo, že dedičstvo chce prijať.*“ (§ 1489, ods. 2 o. z.) je iba skutočnosťou, spôsobujúcou stratu práva dedičstvo odmietnuť.

³⁴ § 1488 o. z.: „*Zemře-li dědic před uplynutím lhůty pro odmítnutí dědictví, přechází jeho právo odmítnout dědictví na jeho dědice a nezanimke dříve, než tomuto dědici uplyne lhůta k odmítnutí dědictví i po předchozím dědici.*“

³⁵ WEISS, E. In: KLANG, H. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*. 3. Bd. 2. Aufl. Wien, 1952, s. 75 an. K tomu aj ROUČEK, F. In: ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. *Komentár k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*. 3. Díl. Praha: V. Linhart, 1936, s. 28–29.

zomrel po definitívnom nadobudnutí dedičstva (po prijatí dedičstva, respektíve po márnom uplynutí lehoty na jeho odmietnutie), niet pre transmisiu miesta. Dedičia transmitenta nadobúdajú už iba masu *zdedených* práv a povinností, nie však právnu *možnosť* stať sa dedičom.

Občanský zákoník osobitne nevymedzuje vzťah transmie k všeobecnému náhradníctvu (*substitutio vulgaris*). Ustanovenia § 1507–1511 o. z. prednosť transmie pred náhradníctvom výslovne nevylučujú. Pretože vznikom dedičského práva dedič ihneď nadobúda dedičstvo (a súčasne právo ho odmietnuť), neodporujú prednosti transmie pred náhradníctvom ani slová „*zůstavitel může pro případ, že dědictví nenabude osoba, kterou povolal za dědice, povolat této osobě náhradníka*“ (§ 1507 o. z.). V prospech prednosti transmie pred substitúciou možno argumentovať nasledovným: Pri transmisii ide o prechod dedičského práva, ktoré už vzniklo, na dedičov toho, v prospech koho vzniklo, zatiaľ čo substitútovi vzniká dedičské právo nové. Zachovanie existujúceho dedičského práva má prednosť pred vznikom nového dedičského práva.³⁶

Právnym účinkom odkazu je nadobudnutie „práva na odkaz“. Ak poručiteľ zriadil odkaz bez pripojenia vedľajšej doložky, nadobúda odkazovník právo na odkaz okamihom smrti poručiteľa.³⁷ Predpokladom nadobudnutia je prežitie poručiteľa odkazovníkom a jeho spôsobilosť dediť (§ 1594 o. z.).

Čo tvorí obsah „práva na odkaz“? Je to iba delácia práva, t. j. vznik právnej možnosti odkaz nadobudnúť, pričom nadobudnutie samotného obligáčného práva na vydanie predmetu odkazu³⁸ vyžaduje ešte prejav vôle o prijatí odkazu? Alebo je právo na odkaz konštruované podobne ako dedičské právo, to znamená, zahŕňa v sebe oprávnenie: 1) zotrvať v už *nadobudnutej* pozícii odkazovníka, alebo 2) nadobudnutý odkaz s účinkami *ex tunc* odmietnuť?

V prospech prvej možnosti by mohol svedčiť § 1628 o. z.:

Ods. 1: „*Nemůže-li odkazovník přijmout odkaz nebo odmítne-li jej, připadne odkaz náhradníkovi. Není-li náhradník a je-li celým odkazem pamatováno na několik osob buď bez určení podílů, anebo všeobecným výrazem znamenajícím rovné podělení, přibude uvolněný podíl poměrně ostatním podílníkům.*“ Ods. 2: „*Je-li odkazovníku zůstaven určitý podíl, nemá právo na přírůstek podle odstavce 1, ledaže je zřejmá vůle zůstavitele zanechat vyjmenovaným odkazovníkům celý odkaz a že určením podílů nechtěl nic jiného než omezit odkazovníky navzájem.*“ Ods. 3: „*V ostatních případech povinnost splnit odkaz zanikne.*“

Zo slov „*nemůže-li odkazovník přijmout odkaz nebo odmítne-li jej*“ v ods. 1 by sme mohli usúdiť, že odkazovník odkaz musí prijať alebo odmietnuť. Ak by takýto výklad bol správny, značilo by „právo na odkaz“ iba deláciu odkazu. § 1628 je však inšpirovaný § 689 ABGB.³⁹ Napriek zodpovedajúcemu „*nicht annehmen kann oder will*“ je nadobudnutie

³⁶ Transmisia mala prednosť pred substitúciou aj v rímskom práve; WIMMER, M. *Digestenexegese*. 2. Aufl. Wien: Manz, 2007, s. 108–109; k transmisii bližšie GALGANO, F. *Transmissio delationis: vicende di una pratica successoria*. Vaticano: Lateran Univ. Press, 2007. Odlišne § 537, ods. 2 ABGB (transmisia v užšom zmysle je prípustná, ak poručiteľ neustanovil náhradníka). Na rozdiel od STROHAL, E. *Transmissio pendente condicione*. Graz: Leuschner & Lubensky, 1879, s. 7 an., súčasný výklad substitúciu pred transmisiou „v užšom zmysle“ všeobecne uprednostňuje; porov. APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 557.

³⁷ § 1620, ods. 1 o. z.: „*Odkazovník nabývá právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrti zůstavitele.*“

³⁸ *Občanský zákoník* podobne ako ostatné novodobé civilné kódexy pozná iba damnačný, nie aj vindikačný legát (§ 1477 o. z.).

³⁹ § 689 ABGB: „*Ein Vermächtnis, das der Vermächtnisnehmer nicht annehmen kann oder will, fällt dem Nachbarufenen zu (§ 652). Wenn kein Nachbarufener vorhanden ist und das gesamte Vermächtnis mehreren Personen zugedacht worden ist, wächst der Anteil, den einer von ihnen nicht erhält, den übrigen Vermächtnisnehmern zu. Außer diesen beiden Fällen bleibt ein frei gewordenes Vermächtnis in der Verlassenschaft.*“

odkazu v rakúskom práve interpretované ako nadobudnutie bez potreby prijatia odkazu,⁴⁰ odkazovník však môže odkaz odmietnuť.⁴¹ O. z. pravdepodobne i pojem „právo na odkaz“ prevzal z rakúskeho „*Recht auf das Vermächtnis*“⁴² a rozumie pod ním obligačné právo na splnenie odkazu, súčasne však odkazovníka nenúti v pozícii veriteľa zotrvať a priznáva mu právo odkaz odmietnuť (§ 1623 o. z.). Nadobudnutie odkazu tak podlieha podobným pravidlám ako nadobudnutie dedičstva. Právo na odkaz zahŕňa v sebe: 1) oprávnenie zotrvať v pozícii veriteľa z odkazu, a zároveň aj 2) možnosť odkaz odmietnuť. Ak odkazovník odkaz odmietne, hľadá sa na neho, akoby právo na odkaz nikdy nenadobudol (§ 1623 o. z.).

Paragraf 1628 reguluje osud „*uvolneného odkazu*“ (prednosť náhradníctva pred akrescenciou), ktorý sa uvoľnil v dôsledku toho, že ho určený odkazovník prijať „nemohol“ alebo odmietol. Prijatť odkaz nemôže odkazovník, ktorý zomrel, alebo ktorý je nespôsobilý dedič. Znenie § 1620, ods. 1 o. z. nasvedčuje tomu, že zákonodarca chcel transmisiu práva na odkaz všeobecne uprednostniť, tzv. favorizovať ju aj vo vzťahu k náhradníctvu.

§ 1620, ods. 1 o. z.: „*Odkazovník nabyvá právo na odkaz pro sebe a pro své nástupce smrti zůstavitele.*“

Okamihom smrti poručiteľa nadobúda odkazovník právo na odkaz aj pre svojich nástupcov. Ak by zomrel po poručiteľovi bez vyjadrenia o prijatí/odmietnutí odkazu, transmittuje právo na odkaz na jeho dedičov a tým sú prípadní náhradníci vylúčení. „Prijatť nemôže“ v § 1628, ods. 1 treba preto rozumieť: „pretože zomrel pred poručiteľom“.⁴³

Až vznikom dedičského práva/práva na odkaz vznikne ustanovenému dedičovi/odkazovníkovi právo dedičstvo/odkaz odmietnuť.⁴⁴ Ak poručiteľ ustanoví dediča, alebo zriadi odkaz pod suspenzívnou podmienkou, vznikne dedičské právo/právo na odkaz až jej splnením (§ 548 o. z.); odmietnutie dedičstva/odkazu je preto možné až po splnení podmienky.

2.1 Transmisia nádeje

Predpokladom nadobudnutia dedičstva/odkazu, ktoré poručiteľ zanechal pod odkladacou podmienkou, nie je prežitie splnenia podmienky dedičom/odkazovníkom.⁴⁵

§ 1562 o. z.: „*K nabytí toho, co bylo zůstaveno s odkladací podmínkou, je třeba, aby osoba, již bylo něco takto zůstaveno, přežila zůstavitele a byla způsobilá dědit.*“

Pre nadobudnutie dedičského práva a práva na odkaz zanechaných pod suspenzívnou podmienkou postačuje, ak ustanovený dedič alebo odkazovník prežijú poručiteľa. Podmienené právo môže vzniknúť až splnením podmienky (§ 548, ods. 1 a 2 o. z.). Ak ustanov-

⁴⁰ K polemike v staršej literatúre UNGER, J. *Das österreichische Erbrecht*, s. 272 (nadobudnutie odkazu predpokladá prijatie alebo odmietnutie); STROHAL, E. *Transmission pendente condicione*, s. 2 (odkazovník nadobudne odkaz i bez svojho vedomia a vôle, predsa však pod *condicio iuris*, že odkaz neodmietne). Strohalov názor sa presadil, pozri APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 626.

⁴¹ Právo odkazovníka odkaz odmietnuť sa odvodzuje analogicky od práva dediča odmietnuť dedičstvo podľa § 805 ABGB. WEISS, E. In: KLANG, H. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 595.

⁴² § 684, ods. 1 ABGB: „*Der Vermächtnisnehmer erwirbt in der Regel (§ 699) mit dem Tod des Vermächtnisgebers für sich und seine Nachfolger das Recht auf das Vermächtnis.*“; zodpovedá § 1620, ods. 1 o. z.

⁴³ Tak aj ŠEŠINA, M. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*, komentár k § 1628.

⁴⁴ Pred vznikom dedičského práva sa daného práva možno iba zriecť; § 1480 o. z.: „*Dědického práva, které má teprve vzniknout, se lze jen zříci; nelze je převést ani s ním jinak naložit.*“

⁴⁵ Odlišne ŠEŠINA, M. – WAWERKA, K. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. IV.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, komentár k § 1562: „*Lze mít za to, že přežije-li dědic zůstavitele a je způsobilým dědicem, avšak nedožije se splnění podmínky, nepřejde na jeho dědice (právní nástupce) dědické právo po zůstaviteli, ani kdyby mohli sami podmínku splnit.*“

vený dedič/odkazovník zomrie *pendente condicione*, predumrie okamih, v ktorom sa rozhodne neistota o vzniku dedičského práva/práva na odkaz. Pretože dedičské právo/právo na odkaz pred smrťou ustanoveného ešte nevzniklo, nemôžu sa uplatniť všeobecné ustanovenia o transmisii (§ 1488; 1620, ods. 1 o. z.): zomretý dedič/odkazovník v čase smrti nebol nositeľom dedičského práva/práva na odkaz, ktoré by na jeho dedičov mohlo prejsť.

Z § 1562 vyplýva úmysel zákonodarcu, priznať dedičom ustanoveného dediča/odkazovníka právo na pozostalosť/odkaz, ak ustanovený zomrie po poručiteľovi a podmienka sa po jeho smrti splní. Ak ustanovený dedič/odkazovník zomrie *pendente condicione*, na jeho dedičov môže prejsť iba nádej (*spes*), či výhliadka na nadobudnutie práva, o ktorého osude sa rozhodne až ne/splnením podmienky. Ustanovením § 1562 zákonodarca uznal *transmissio spei* a súčasne priznal relevanciu podmienenému dedičskému právu/právu na odkaz. Uvedené práva nie sú *pendente condicione* právnym „ničím“. Vznik práva je v tomto medziobdobí závislý iba od nastúpenia podmieňujúcej udalosti; nádej na vznik práva nemôže byť zmarená tým, na koho farchu nádej existuje, ani treťou osobou. Pod podmienkou ustanovený dedič/odkazovník je od okamihu poručiteľovej smrti nositeľom zdediteľnej nádeje na nadobudnutie práva. Z povahy veci vyplýva, že transmisia nádeje je vylúčená pri podmienkach, ktoré musí podmienené oprávnené splniť osobne. Ak splnenie podmienky predumrie, nádej zanikne spolu s jeho smrťou.⁴⁶

V súvislosti s aplikáciou § 1562 môžu v praxi vzniknúť situácie, v ktorých z obsahu podmienky bude vyplývať, že *transmissio spei* odporuje vôli poručiteľa. Paragraf 1562 je vhodné posudzovať ako *ius dispositivum*.

Ustanovením, podľa ktorého sa dedič/odkazovník nemusí dožiť splnenia podmienky, český zákonodarca predišiel polemike, ktorá zamestnáva rakúsku civilistiku v dôsledku § 703 ABGB, zakotvujúceho pravidlo opačné.

§ 703 ABGB: „*Um eine unter einer aufschiebenden Bedingung zugedachte Verlassenschaft zu erwerben, muss die bedachte Person den Eintritt der Bedingung erleben und in diesem Zeitpunkt erbfähig sein.*“

Dedič, prípadne legatár⁴⁷ ustanovený pod suspenzívnou podmienkou musí byť v zmysle § 703 ABGB v okamihu splnenia podmienky nažive a spôsobilý dedič. Predovšetkým po tretej čiastkovej novele ABGB (RGI 69/1916), ktorou bol zavedený ods. 2 do § 615,⁴⁸ rozpútal § 703 rozsiahlu diskusiu. V zmysle § 615, ods. 2 ABGB prechádza právo zverenského nástupníka, ak poručiteľ neustanovil inak, aj vtedy na jeho dedičov, ak sa zverenský nástupník substitučného prípadu nedožije. Aj zverenský nástupník môže byť dedičom ustanoveným pod suspenzívnou podmienkou, ak je substitučný prípad vymedzený neistou udalosťou. Odlišnú úpravu § 615, ods. 2 oproti § 703 ABGB právna teória spočiatku vysvetľovala tým, že ustanovenie § 615, ods. 2 sa vzťahuje iba na prípady, v ktorých bol zverenský nástupník ustanovený s doložením času, najčastejšie: po smrti predného dediča. Ak poručiteľ neustanovil inak, posudzuje sa takéto povolanie ako „*Terminisierung*“

⁴⁶ Príkladom sú aj vyššie zmienené podmienky „ak sa dožije dvadsiateho roku veku“, ak je zrejmé, že poručiteľ uvedené zamýšľal ako podmienku, nie ako doloženie času; či ustanovenie s doložkou „T má nadobudnúť odkaz, keď dedič zomrie“, ak chcel odkaz zanechať len pre ten prípad, že odkazovník smrť dediča prežije.

⁴⁷ Ustanovenie vzťahuje právna teória i na odkazy; naposledy APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 658; WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 142.

⁴⁸ § 615, ods. 2 ABGB: „*Das Recht eines Nacherben geht im Zweifel auch dann auf seine Erben über (§ 537 Abs. 1), wenn er den Eintritt des Nacherbfalls nicht erlebt.*“

a nie ako ustanovenie pod podmienkou, že zverenský nástupník smrtí predného dediča prežije. Na prípady, v ktorých porúčiteľ ustanovenie zverenského nástupníka viazal na neistú udalosť, sa naďalej vzťahuje § 703 ABGB. Daný výklad bol neskôr prekonaný rozhodnutím OGH 6 Ob 1/90:⁴⁹ uplatnenie § 703 ABGB na zverenské nástupníctvo nie je nevyhnutné ani vtedy, keď spôsob, akým porúčiteľ zverenského nástupníka ustanovil, zodpovedá podmienke. O tom, či sa zverenský nástupník splnenia podmienky musí dožiť, rozhoduje hypotetická vôľa porúčiteľa.

Neskôr právna teória poprela uplatnenie § 703 ABGB aj na všeobecné náhradníctvo (*substitutio vulgaris*): právo substitúta, ktorý zomrel pred tým, než sa rozhodlo, že sa inštitút dedičom nestane, je zdediteľné, ak porúčiteľ neustanovil inak. Uvedené s odôvodnením, že § 703 ABGB sa vzťahuje iba na „vlastné“ suspenzívne podmienky. Podmienka „ak sa inštitút dedičom nestane“ je podmienkou právnou (*condicio iuris*).⁵⁰

Uplatnenie § 703 ABGB sa napokon stalo predmetom diskusie i vo vzťahu k „vlastným“ suspenzívnym podmienkam. Paragraf 703 totiž predstavuje výnimku z pravidla, v zmysle ktorého suspenzívne podmienené právo i vtedy prechádza na dedičov podmienene oprávneného, keď tento zomrie počas zavisnutia podmienky.⁵¹ Proti opodstatnenosti takejto výnimky právna teória namieta, že dôvodom zakotvenia § 703 do ABGB bola iba skutočnosť, že obdobná úprava platila v práve rímskom.⁵² Pretože iné dôvody absentujú, presadila sa mienka, v zmysle ktorej § 703 predstavuje iba „*Zweifelsregel*“, ktorá platí, ak nie je preukázaná odlišná vôľa porúčiteľa.⁵³

3. Okamih vzniku práva obmedzeného počiatočnou lehotou

V prospech okamžitého vzniku práva obmedzeného počiatočnou lehotou svedčí § 1565 o. z..

§ 1565 o. z.: „*Je-li čas určen tak, že rozhodná chvíle nastat musí, přechází zůstavené právo jako jiná nepodmíněná práva i na dědice té osoby, již bylo takto zůstaveno.*“

Ak bol dedič alebo odkazovník ustanovený s počiatočnou lehotou a zomrie pred tým, než určený čas nadíde, prechádza takto zanechané právo, rovnako ako iné *nepodmienené práva*, na jeho dedičov. Prirovnaním k „iným nepodmieneným právam“ stavia zákonodarca právo obmedzené počiatočnou lehotou na roveň právam, ktoré vznikajú okamžite, na rozdiel od práv podmienených, ktorých vznik je viazaný na nastúpenie neistej udalosti. Dedičské právo, prípadne právo na odkaz, ktoré porúčiteľ obmedzil počiatočnou lehotou, v zmysle § 1565 vznikajú už smrťou porúčiteľa, nie až nastúpením lehoty. Okamžitý vznik práva opodstatňuje uplatnenie všeobecných pravidiel o transmisii (§ 1488; 1620, ods. 1 o. z.).

⁴⁹ K tomu aj ECCHER, B. Übergang des Nacherbrechts auf die Erben des vor dem Vorerben verstorbenen Nacherben. *Juristische Blätter*. 1990, Jg. 112, Heft 9, s. 581–583.

⁵⁰ FAISTENBERGER, Ch. *Zur Geltung des § 703 ABGB*, s. 34; WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 93, 142.

⁵¹ § 900 ABGB: „*Ein unter einer aufschiebenden Bedingung zugesagtes Recht geht auch auf die Erben über.*“

⁵² Obsiahlo STROHAL, E. *Transmission pendente condicione*, s. 18 an.; FAISTENBERGER, Ch. *Zur Geltung des § 703 ABGB*, s. 78. K dôvodom pravidla „podmiennečne ustanovený dedič sa musí dožiť splnenia podmienky“ v práve rímskom KLEŇOVÁ, V. *Delácia dedičstva v rímskom práve*. In: MACH, P. – PEKARIK, M. – VLADÁR, V. (eds). *Constans et perpetua voluntas. Pocta Petrovi Blahovi k 75. narodeninám*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta, 2014, s. 281–311.

⁵³ ECCHER, B. *Übergang des Nacherbrechts auf die Erben des vor dem Vorerben verstorbenen Nacherben*, s. 583; APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 658; WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 142. Nepresadil sa názor FAISTENBERGERA, Ch. *Zur Geltung des § 703 ABGB*, s. 94, v zmysle ktorého bol zavedením ods. 2 do § 615 ABGB, § 703 celkom derogovaný (materiálna derogácia).

V predchádzajúcej časti sme dospeli k záveru, že o. z. zakotvuje transmissiu i v prípade práva podmieneného. Predmetom danej transmisie však nie je právo (pred splnením podmienky zatiaľ nevzniklo), lež iba nádej na jeho vznik. Preto má rozlišovanie medzi nepodmieneným právom, ktoré na dedičov prechádza a podmieneným právom, ktoré (interpretujúc *a contrario*) na dedičov neprechádza, svoj význam: Dedičské právo/právo na odkaz, ktoré poručiteľ obmedzil počiatočnou lehotou, nadobúda dedič/odkazovník okamihom smrti poručiteľa. Od tohto momentu sú oboje už existujúcim právom a ako také prechádzajú na dedičov, ak dedič/odkazovník pred nadídením lehoty zomrie. Podmienené právo *pendente condicione* na dedičov neprechádza, pretože zatiaľ nevzniklo. Transmituje iba nádej na budúce právo. Ak by bola s počiatočnou lehotou kombinovaná podmienka, napríklad: „T má nadobudnúť odkaz dva roky po nejstej udalosti X“, vznikne právo na odkaz nastúpením nejstej udalosti X (splnením podmienky) a od tohto okamihu existuje doložka už iba počiatočná lehota.⁵⁴ Ak by T pred uplynutím dvoch rokov zomrel, prechádza na jeho dedičov už (ním nadobudnuté) právo na odkaz.

S cieľom podporiť tézu – právo s počiatočnou lehotou vzniká ihneď smrťou poručiteľa – sa musíme vysporiadať ešte s dvoma možnými protiargumentami.

3.1 Argumenty(?) proti okamžitému vzniku práva obmedzeného počiatočnou lehotou

3.1.1 Dedič ustanovený s počiatočnou lehotou je zverenský nástupník

§ 1513 o. z.: „Povolá-li zůstavitel svému dědici dědice, zakáže-li dědici, aby o zanechaném jmění pořizoval, povolá-li za dědice někoho, kdo v době smrti zůstavitele ještě není, anebo povolá-li dědice s podmínkou nebo na určitou dobu, považuje se to za zřízení svěřenského nástupnictví.“

Ak poručiteľ dediča povolal s podmienkou alebo na určitú dobu, považuje sa to za zriadenie zverenského nástupníctva. Možné pochybnosti o tom, akú podmienku/lehotu mal zákonodarca na mysli, odstraňuje dôvodová správa (s. 377): „Je-li povolán dědic s odkládací podmínkou, pak je dědic takto povolán svěřenským nástupcem a dědí následně, až se podmínka splní. Je-li dědic povolán s rozvazovací podmínkou, pak je v právním postavení předního dědice do doby, než nastanou účinky rozvazovací podmínky.“ Paragraf 1513 o. z. sa vzťahuje tak na rezolutívnu, ako aj na suspenzívnu kondíciu. Domnievať sa možno, že aj slovami „na určitou dobu“ zákonodarca analogicky mienil tak počiatočnú ako aj konečnú lehotu.

Pod suspenzívnou podmienkou ustanovený dedič má v zmysle ustanovenia § 1513 o. z. postavenie zverenského nástupníka, ktorý dedí až v okamihu splnenia podmienky.⁵⁵ Až do splnenia podmienky patrí jeho dedičský podiel osobám oprávneným z akrescencie, ak títo absentujú, dedičom zákonným, nikdy však nie náhradníkovi (*substitutus vulgaris*).⁵⁶ Substitút nemôže počas zavisnutia podmienky pripojenej k inštitúcii nadobudnúť

⁵⁴ Tak aj KRÁLIK, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*. 4. Buch. Das Erbrecht, s. 261.

⁵⁵ Podobne § 2105, ods. 1 BGB; § 707 ABGB – „konstruktive Vorerbolge“, platí ako *ius dispositivum*, t. j. ak poručiteľ vzhľadom na medzijas neurobil inú dispozíciu, pozri WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 144; APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 660.

⁵⁶ K vzťahu: oprávnení z akrescencie – zákonní dedičia – náhradník pri konštruktívnej „*Nacherbolge*“ (ustanovenie dediča pod rozvázovacou podmienkou alebo konečnou lehotou), pozri RABL, Ch. *Der unbekannte Nacherbe*. *Österreichische Notariats-Zeitung*, 2003, Nr. 9, s. 264 an.

dedičstvo, pretože je sám dedičom ustanoveným pod podmienkou⁵⁷ a síce „ak sa dedič ustanovený v predchádzajúcom stupni dedičom nestane“. Substitučná podmienka sa môže splniť najskôr v okamihu, keď bude isté, že inštitút ustanovený pod podmienkou dedičstvo nenadobudne, to znamená buď zmarením podmienky, pod ktorou bol inštitút ustanovený, alebo odmietnutím dedičstva inštitútom po splnení kondície.

Ak poručiteľ ustanovil dediča v prvom stupni pod podmienkou bez ďalšieho, má „prední“ dedič v zmysle § 1567, ods. 1 o. z.⁵⁸ do splnenia, prípadne zmarenia kondície síce postavenie vlastníka pozostalosti, jeho dispozičné oprávnenia sú však obmedzené analogicky k právam úzusfruktuára.⁵⁹ Medzičasom nadobudnuté plody a úžitky dedičstva si predný dedič môže ponechať; čo do nadobudnutia dedičstva preto prípadné splnenie podmienky nepôsobí *ex tunc*, to jest spätne k okamihu smrti poručiteľa.

Postavenie zverenského nástupníka má v zmysle § 1513 o. Z. až do nadávania určeného času aj dedič ustanovený *sub die a quo*. Ako je téza – dedičské právo obmedzené počiatočnou lehotou vzniká ihneď smrťou poručiteľa – zlučiteľná s tým, že dedičstvo patrí až do nastúpenia určeného času niekomu inému?

Počiatočná lehota, hoci neodkladá vznik dedičského práva (§ 1565 o. z.), odkladá nadobudnutie pozostalosti. Dedič, ktorý je ustanovený *sub die a quo*, nadobúda okamihom smrti poručiteľa *právo na dedičstvo od určenej lehoty*. Pretože dedičstvo nadobudne až od určeného času, je aj v tomto prípade potrebné pozostalosť medzičasom priradiť inej osobe.

S odloženým nadobudnutím pozostalosti je spojená aj odložená žalovateľnosť práv, ktoré pozostalosť tvoria. Až nadáváním určeného termínu nadobudne *sub die a quo* ustanovený dedič derivatívne, odvodené od poručiteľa a bez ďalšieho práva tvoriace obsah dedičstva, až od tohto okamihu mu patria vlastnícke a iné vecné žaloby a až od tohto okamihu sa stáva oprávneným a povinným z obligácií patriacich do dedičstva.

⁵⁷ Poručiteľ ustanovením všeobecného náhradníka síce prejavil svoju vôľu, uprednostniť tohto pred zákonnými dedičmi, súčasne však vyjadril i predpoklad, za ktorého má náhradník dedič, a ten znie: ak sa inštitút dedičom nestane. V prospech prednosti zákonných dedičov pred náhradníkom aj STUBENRAUCH, M. *Commentar zum österreichischen allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche*, s. 890, p. 2, vo výklade § 707 ABGB. Nepresvedčivo FAISTENBERGER, Ch. *Zur Geltung des § 703 ABGB*, s. 83, ktorý z § 708 ABGB („Wer eine Erbschaft [...] unter einer verneinenden oder auflösenden Bedingung [...] erhält, hat gegen den, dem die Erbschaft [...] bei Eintritt der Bedingung [...] zufällt, die gleichen Rechte und Pflichten, die einem Vorerben [...] gegen den Nacherben [...] zukommen.“) vyvodzuje, že nakoľko je všeobecný náhradník ustanovený za dediča pod zápornou podmienkou (ak sa inštitút nestane dedičom), má postavenie predného dediča. Uvedené by malo za následok, že substitút by mohol byť dedičom ešte pred inštitútom, ak bol tento ustanovený pod pozitívnu supenzívnu podmienkou. Argumentuje ďalej prostredníctvom § 615, ods. 1, prvá veta ABGB, ktorý toho času znel: „Die gemeine Substitution erlischt, sobald der Erbe die Erbschaft angetreten hat. Erlöschen kann; tak Faistenberger, die Substitution nur, wenn sie bestanden hat.“ Slová „die gemeine Substitution erlischt“ treba však rozumieť v tom zmysle, že nariadená substitúcia nemôže už nadobudnúť účinnosť, akonáhle inštitút prijal dedičstvo a nie, že substitút v tomto okamihu stratí zo substitúcie už nadobudnuté právo, ako ustanovenie interpretuje Faistenberger. „Verneinende Bedingung“ a následky s ňou v zmysle § 708 ABGB spojené, sa nedotýkajú všeobecného náhradníctva, lež vzťahujú sa na prípady, v ktorých by splnenie podmienky bolo možné skonštatovať až v poslednom okamihu života podmienene oprávneného, ktorý by v dôsledku toho počas svojho života z prospechu zanechaného pod takouto podmienkou nemohol profitovať. Tak i WELSER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch*, s. 145; APATHY, P. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*. Wien: Springer, 2005, s. 532: „Eine verneinende aufschiebende Bedingung wird in eine positive auflösende umgedeutet, wenn der Bedingungseintritt erst mit dem Tod des Bedachten feststeht.“

⁵⁸ § 1567, ods. 1 o. z.: „Dokud zůstává právo následného dědice odsunuto, až bude splněna podmínka nebo až nastane doložený čas, je právo předního dědice, kterému dědictví připadlo, omezeno jako právo poživatele; ustanovení § 1520 až 1524 se použijí obdobně.“; § 1521 o. z.

⁵⁹ Rovnaké postavenie má predný dedič v rakúskom práve; pozri KRALIK, W. *System des österreichischen allgemeinen Privatrechts*, s. 190 an.; APATHY, P. *Fideikommissarische Substitution und Treuhand*. In: ORGIS, W. – RECHBERGER, W. H. *Gedächtnisschrift Herbert Hofmeister*. Wien: Manz, 1996, s. 26 an.; KLETEČKA, A. *Die Drittwirkung des Nacherberrchts*. *Österreichische Notariatszeitung*, 2001, Nr. 1, s. 21 an.

Rozlišovanie medzi nadobudnutím dedičského práva a nadobudnutím dedičstva nie je bez praktického významu. Nadobudnutím dedičského práva nadobúda dedič okrem iného aj možnosť dedičstvo odmietnuť. Zatiaľ čo pod podmienkou ustanovený dedič s odmietnutím dedičstva musí počkať na splnenie podmienky, môže dedič, ktorého poručiteľ ustanovil s počiatočnou lehotou, dedičstvo odmietnuť ihneď po poručiteľovej smrti. Notár by ho mal preto upovedomiť o jeho dedičskom práve a o možnosti dedičstvo odmietnuť. Ak dedičstvo neodmietne, koná s ním ako s dedičom, ktorého dedičské právo bolo zistené. Cieľom dodatočného konania uskutočneného podľa § 194 zákona č. 292/2013 Sb., *o zvláštných řízeních soudních*, je iba potvrdenie nadobudnutia dedičstva s účinkami k nastúpeniu termínu, vymedzenie aktív a pasív pozostalosti, ktoré následný dedič nadídením termínu nadobudol a vymedzenie vzájomných práv a povinností medzi predným a následným dedičom.

Ak bol *sub die a quo* zriadený odkaz, vznikne právo na odkaz smrťou poručiteľa. Odkazovník môže pred určeným termínom odkaz odmietnuť, nemôže však žalovať na splnenie odkazu. Toto právo mu vznikne až keď nadíde poručiteľom určený čas. Počiatočná lehota pôsobí na právo na odkaz podobne ako prípadný odklad splatnosti odkazu⁶⁰.

Paragraf 1513 o. z. možno analogicky uplatniť aj na odkazy zriadené pod suspenzívnou podmienkou a s počiatočnou lehotou.⁶¹ Ak bola odkázaná vec alebo právo náležiacie do pozostalosti, patria tieto až do splnenia podmienky, či nadídenia určeného termínu dedičovi ako prednému odkazovníkovi. Analogickým uplatnením § 1513 a 1567, ods. 1 o. z. sú dispozičné oprávnenia dediča obmedzené, čím sa predíde zmareniu splnenia odkazu prípadným prevodom predmetu odkazu na inú osobu ešte pred splnením podmienky/nastúpením lehoty.

3.1.2 Analogické použitie ustanovení o suspenzívnej podmienke na *dies a quo*

§ 550 o. z.: „*Je-li k účinnosti právního jednání určena počáteční doba, použijí se obdobně § 548 a 549 odkladací podmínce.*“

Paragraf 548 o. z., ktorý sa má analogicky použiť na počiatočnú lehotu, okrem iného ustanovuje: „*Vznik, změnu nebo zánik práv lze vázat na splnění podmínky*“ (ods. 1); „*Podmínka je odkladací, závisí-li na jejím splnění, zda právní následky jednání nastanou*“ (ods. 2). Chcel zákonodarca odkazom na analogické uplatnenie § 548 o. z. vyjadriť, že vznik práva obmedzeného počiatočnou lehotou je na nadídenie času viazaný podobne ako vznik suspenzívne podmieneného práva na nastúpenie podmieňujúcej udalosti?

Rozpornosť medzi § 1565 (podľa ktorého sa *sub die a quo* zriadené právo posudzuje ako nepodmienené) a § 550 (v zmysle ktorého sa na počiatočnú lehotu analogicky použijú ustanovenia o odkladacej podmienke), je pravdepodobne spôsobená odlišnými zdrojmi, ktoré zákonodarcu k zakotveniu daných dvoch ustanovení inšpirovali. § 550 o. z. zodpovedá § 163 BGB, § 1565 naopak § 705 ABGB.

⁶⁰ Porov. § 1626, ods. 1 o. z., zodpovedá § 687 ABGB.

⁶¹ Analogické uplatnenie umožňuje § 1601 o. z. Rakúska judikatúra, aplikujúc v danom prípade analogicky ustanovenie § 652 ABGB, vychádza z konštrukcie takzvaného „*uneigentliches Nachlegat*“. K tomu OGH 6 Ob 2136/96b: „*Sind nach Anordnung eines Erblassers aus dem dem Erben zugekommenen Nachlaß beim Tod des Erben oder beim Eintritt eines sonstigen Termines oder einer Bedingung bestimmte Sachen an begünstigte Personen auszufolgen, liegt ein sogenanntes uneigentliches Nachlegat vor, für das § 652 ABGB sinngemäß gilt*“. Aj APATHY, P. – MUSGER, G. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. *Kurzkommentar zum ABGB*, s. 631.

a) § 550 o. z. a obdobná úprava v BGB

§ 550 o. z. korešponduje s § 163 BGB, na ktorý sa odvoláva i dôvodová správa (s. 136). Na rozdiel od o. z., operuje však BGB vo vzťahu k podmienke a k *dies* s rovnakou terminológiou: tak od suspenzívnej podmienky ako aj od počiatocnej lehoty je závislá „*Wirkung eines Rechtsgeschäftes*“.

§ 163 BGB: „*Ist für die Wirkung eines Rechtsgeschäfts bei dessen Vornahme ein Anfangs- oder ein Endtermin bestimmt worden, so finden im ersteren Falle die für die aufschiebende, im letzteren Falle die für die auflösende Bedingung geltenden Vorschriften der §§158, 160, 161 entsprechende Anwendung.*“

Už od čias pandektistiky sa v Nemecku vedie diskusia k otázke, kedy nastupujú právne následky *sub die a quo* uskutočneného právneho úkonu. Staršia literatúra ovplyvnená rímskoprávnym ponímaním obhajovala okamžitý vznik takto obmedzeného práva.⁶² V modernej civilistike sa naopak ustálil ten výklad § 163 BGB, v zmysle ktorého počiatocná lehota všeobecne⁶³ spôsobuje odklad nastúpenia právnych následkov. Rozlišuje sa medzi „*befristete Forderungen*“ (požadávky s pripojeným *dies*) a „*betagte Forderungen*“ (požadávky s odloženou splatnosťou). „*Befristete Forderungen*“ sú od nastúpenia *dies* závislé čo do svojej existencie, „*betagte Forderungen*“ iba čo do svojej splatnosti. Doplňujúcim argumentom v prospech uvedenej diferenciácie je ustanovenie § 813, ods. 2 BGB, v zmysle ktorého je kondícia predčasne plneného vylúčená iba vtedy, ak sa platilo pred splatnosťou (*Betagung*) pohľadávky.⁶⁴ Z § 813, ods. 2 BGB sa *a contrario* vyvodzuje, že plnenie uskutočnené pred nastúpením *dies a quo* je plnením nedlhu (*indebitum*) rovnako, ako plnenie realizované pred splnením suspenzívnej podmienky.⁶⁵ Počiatocná lehota preto tak ako suspenzívna podmienka spôsobuje odklad právnych následkov, to jest neskorší vznik takto obmedzeného práva.

Príbuzným ustanovením k § 813, ods. 2 BGB je § 2992 o. z.

§ 2992 o. z.: „*Byl-li splněn dluh, a to i předčasně, nebylo-li uplatněno právo, ač uplatněno být mohlo, nebo učinila-li jedna osoba něco ve svém výlučném a osobním zájmu či na vlastní nebezpečí, nevzniká povinnost obohacení vydat; to platí i v případě, že jedna osoba obohatí druhou s úmyslem ji obdarovat nebo obohatit bez úmyslu právně se vázat.*“

⁶² K polemike názorov v staršej literatúre pozri bližšie ENNECCERUS, L. *Rechtsgeschäft, Bedingung und Anfangstermin*. 2. Abt. *Die Wirkung bedingter und befristeter Rechtsgeschäfte*. Marburg: Elwert, 1889, s. 307 an. Enneccerus je v prospech okamžitého vzniku práva (s. 329): „*Die befristete Obligation ist eine gegenwärtige Obligation, gerichtet auf Zahlung bei Eintritt des dies oder bis Eintritt des dies. [...] Für die befristete Obligation gelten sämtliche Regeln, welche für unbefristete Obligationen gelten, mit Ausnahme derjenigen, welche dem Inhalt der befristeten Obligation widersprechen.*“ Súhlasiac s ním BLOMEYER, A. *Studien zur Bedingungslehre. Teil 1. Über bedingte Verpflichtungsgeschäfte*, s. 24 an.

⁶³ Tak vo vzťahu k relatívnym ako aj absolútnym právam.

⁶⁴ § 813, ods. 2 BGB: „*Wird eine betagte Verbindlichkeit vorzeitig erfüllt, so ist die Rückforderung ausgeschlossen; die Erstattung von Zwischenzinsen kann nicht verlangt werden.*“

⁶⁵ K tomu BORK, R. In: *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Buch 1. Allgemeiner Teil*. Neuarb. von BORK, R. – KOHLER, J. – ROTH, H. – SACK, R. Berlin: Sellier–Gruyter, 2003, s. 754; WESTERMANN, H. P. In: SÄCKER, F. J. *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Bd. 1. 6. Aufl. München: C. H. Beck, 2012, s. 1737–1739, podľa ktorého rozdiel medzi *dies a quo* a *condicio suspensiva* spočíva iba v tom, že istota nastúpenia určeného termínu je pri *dies* väčšia. Uvedené nezodpovedá § 1564 o. z., v zmysle ktorého i minimálna neistota spôsobuje, že vedľajšia doložka sa posudzuje ako podmienka; BRINKMANN, M. In: PRÜTTING, H. – WEGEN, G. – WEINREICH, G. *BGB Kommentar*, s. 226; ELLENBERGER, J. In: *Palandt Bürgerliches Gesetzbuch*. 74. Aufl. München: C. H. Beck, 2015, s. 183. BGB je však v rovnakom ponímaní účinkov suspenzívnej podmienky a počiatocnej lehoty nedôsledný. Uvedené pokiaľ ide o úpravu zdediteľnosti práva obmedzeného danými doložkami. § 2074 BGB: „*Hat der Erblasser eine letztwillige Zuwendung unter einer aufschiebenden Bedingung gemacht, so ist im Zweifel anzunehmen, dass die Zuwendung nur gelten soll, wenn der Bedachte den Eintritt der Bedingung erlebt.*“ § 2074 BGB sa vzťahuje iba na podmienky (pozri OTTE, G. In: *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. 5. Buch. *Erbrecht*. 13. Aufl. Berlin: C. H. Beck, 1996, s. 871). Právo obmedzené počiatocnou lehotou, hoci tiež vznikne až nastúpením lehoty, prechádza na dedičov osoby, ktorej bolo zanechané, aj keby zomrela pred jej nastúpením.

Citované ustanovenie namiesto „*wird eine betagte Verbindlichkeit vorzeitig erfüllt*“, obsahuje iba „byl-li splněn dluh, a to i předčasně“. Absentuje v ňom výslovné označenie „*betagte Verbindlichkeit*“, z ktorého nemecká civilistika vyvodzuje rozdiel medzi „*betagte*“ a „*befristete*“ *Forderung*. Pod predčasným splnením možno naopak rozumieť tak splnenie pred splatnosťou ako aj splnenie pred určeným počiatočným termínom (*dies a quo*). Diferenciáciu medzi nesplatnou a termínovanou pohľadávkou nemožno vyvodiť ani zo slov „byl-li splněn dluh“. Ak je obligácia obmedzená počiatočným termínom, z povahy ktorého vyplýva, že vznik povinnosti je istý, nie je opodstatnené takúto povinnosť ani pred určeným termínom posudzovať ako nedlh (*indebitum*). Z úpravy dotýkajúcej sa bezdôvodného obohatenia odlišné ponímanie pohľadávky *sub die a quo* a pohľadávky s neskoršou lehotou splatnosti, nevyplýva.

V danom ohľade ich neposudzuje odlišne ani ABGB (§ 1434),⁶⁶ ktorého úpravou je inšpirovaný § 1565 o. z. Paragraf 705 ABGB obsahuje, s výnimkou druhej vety, úpravu takmer identickú.

b) § 1565 o. z. a obdobná úprava v ABGB

§ 705 ABGB: „*Ist der Eintritt des Ereignisses, auf das der Verstorbene das zugedachte Recht eingeschränkt hat, gewiss, so geht das zugedachte Recht wie andere unbedingte Rechte auch auf die Erben der bedachten Person über. In einem solchen Fall wird nur die Übergabe bis zum gesetzten Termin aufgeschoben.*“

Právo obmedzené počiatočnou lehotou prechádza na dedičov takto oprávneného rovnako ako iné nepodmienené práva. K určenému termínu je odložené iba odovzdanie.⁶⁷ Vychádzajúc z § 705 ABGB prisudzuje rakúska civilistika, podobne ako právo rímske, podmienke a *dies* odlišný vplyv na obmedzené právo. Dedičské právo/právo na odkaz obmedzené počiatočnou lehotou vzniká smrťou poručiteľa, odložená je iba jeho „*Geltendmachung*“.

Uvedená interpretácia sa presadila napriek tomu, že § 707 ABGB ustanovuje:

§ 707 ABGB: „*Solange das Recht des Erben wegen einer noch nicht erfüllten Bedingung oder wegen einer Befristung in Schwebeliege bleibt, gelten zwischen dem gesetzlichen und dem eingesetzten Erben im Hinblick auf den einstweiligen Besitz und Genuss der Verlassenschaft die gleichen Rechte und Pflichten wie bei der Nacherbschaft. Dies gilt sinngemäß für das Verhältnis zwischen dem Erben und dem bedingt oder befristet bedachten Vermächtnisnehmer.*“

Právo dediča je pred splnením podmienky a pred nastúpením počiatočnej lehoty „*in der Schwebeliege*“. Uvedená, zákonom BGBl. I Nr. 87/2015 zavedená formulácia, je ešte nepresnejšia ako pôvodné znenie: „*So lange das Recht des Erben oder des Legatars wegen einer noch nicht erfüllten Bedingung, oder wegen des noch nicht gekommenen Zeitpunktes verschoben bleibt [...]*“

Právo dediča je kvôli ešte nesplnenej podmienke alebo kvôli ešte nenastúpenej lehote „odložené“. V pôvodnom znení § 707 ABGB obsahoval podobnú dikciu ako § 1567 o. z.

⁶⁶ § 1434 ABGB nasleduje právo rímske: plnenie možno požadovať naspäť iba vtedy, ak bola pohľadávka v čase plnenia z akéhokoľvek dôvodu ešte neistá; to konzekventne platí, ak sa plnilo počas zavisnutia suspenzívnej podmienky. Plnenie správneho a nepodmieneného dlhu nemožno požadovať naspäť iba z toho dôvodu, že sa plnilo pred lehotou splatnosti. Nakoľko je v zmysle § 705 ABGB pojmovým znakom *dies* istota, že určený termín nastane, je kondícia v prípade predčasného plnenia „termínovaného“ dlhu vylúčená rovnako ako pri plnení pred lehotou splatnosti.

⁶⁷ Vo vzťahu k podmienke obsahuje ABGB výslovnú úpravu opačnú: § 703 ABGB: „*Um eine unter einer aufschiebenden Bedingung zugedachte Verlassenschaft zu erwerben, muss die bedachte Person den Eintritt der Bedingung erleben und in diesem Zeitpunkt erbfähig sein.*“

§ 1567 o. z.: ods. 1: „Dokud zůstává právo následného dědice odsunuto, až bude splněna podmínka nebo až nastane doložený čas, je právo předního dědice, kterému dědictví připadlo, omezeno jako právo poživatele; ustanovení § 1520 až 1524 se použijí obdobně.“

ods. 2: „Dědic, jehož právo bylo odloženo nařízením podmínky nebo doložením času, nabude, co mu bylo zůstaveno, s povinností přispět poměrně přednímu dědici na to, co on plnil na zůstavitelovy dluhy nebo nepominutelnému dědici na povinný díl.“

Napriek tomu, že ABGB na danom mieste stavia suspenzívne podmienené a počiatočnou lehotou obmedzené právo do rovnakej pozície, vo vzťahu k pôsobeniu počiatočnej lehoty na obmedzené právo je rozhodujúci § 705 ABGB: počiatočná lehota neobmedzuje právo v jeho existencii, iba v jeho presaditeľnosti. Takýto výklad považujeme za vhodný i vo vzťahu k o. z.

Ustanovenie § 1567 o. z. reguluje právnu situáciu pred splnením odkladacej podmienky a počiatočnej lehoty pripojenej k ustanoveniu dediča. V prípade obidvoch vedľajších doložiek dedičstvo medzičasom nadobúda predný dedič: pri suspenzívnej podmienke preto, lebo dedičské právo pod podmienkou ustanoveného ešte vôbec nevzniklo; pri počiatočnej lehote preto, že dedičské právo *sub die a quo* ustanoveného síce už vzniklo, dedičstvo však môže takto ustanovený nadobudnúť až keď nadíde určený termín. V tomto zmysle sú si obidve doložky príbuzné a v tomto význame je vhodné interpretovať aj zjednodušujúcu formuláciu „Dokud zůstává právo následného dědice odsunuto“ a „Dědic, jehož právo bylo odloženo nařízením podmínky nebo doložením času“, čím sa predíde konfliktu medzi ustanoveniami § 1567 a 1565.

Záver

Zostáva na judikatúre, aký výklad vyššie zmienených ustanovení o. z. zvolí. Z § 550 o. z. nie je nevyhnutné vyvodiť, že *dies* pôsobí na vznik práva rovnako ako podmienka. Analogické použitie § 548 a 549 sa môže vzťahovať iba na ostatný obsah týchto ustanovení, napríklad: domnienka počiatočnej lehoty (analogicky k § 548, ods. 3 o. z.), zámerné spôsobenie predčasného⁶⁸ nastúpenia termínu zainteresovanou osobou (§ 549, ods. 1 o. z.).

Tu navrhovaná interpretácia priznáva suspenzívnej podmienke a počiatočnej lehote odlišný vplyv na vznik obmedzeného práva. Podmienené právo je od splnenia podmienky závislé čo do svojej existencie, termínované právo iba čo do svojej žalovateľnosti. Ak je budúca udalosť tvoriaca obsah vedľajšej doložky neistá, nemôže takto obmedzené právo vzniknúť prv, než sa stav neistoty pozitívne ukončí. Ak je daná udalosť (termín) istá, vznikajú dedičské právo a právo na odkaz okamihom smrti poručiteľa. Rozhodujúcim argumentom v prospech výkladu, v zmysle ktorého *dies a quo* vznik práva neodkladá, je z nášho pohľadu § 1565 o. z.

⁶⁸ Charakteristickým znakom *dies* je istota nastúpenia terminujúcej udalosti, analogicky tu preto môže dôjsť iba k jej predčasnému nastúpeniu.

Condicio suspensiva and dies a quo in testament according to the Civil Code No. 89/2012 Coll.

Veronika Kleňová

Abstract: Determining the suspensive condition, the testator makes the right that is to be created dependent on an uncertain event, determining the dies a quo on an event, certain to occur. The paper deals with the question whether a suspensive condition and a dies a quo, because of uncertainty of the creation of the right in the first case and certainty of its creation in the second, according to the Civil Code No. 89/2012 Coll. have a different effect on the restricted right. The authoress comes to the conclusion that a conditional right is dependent on the occurrence of the determined event in terms of its existence, the time-limited right only in its enforcement.

Key words: condicio suspensiva, dies a quo, transmission, repudiation of an inheritance/legacy, fideicommissary substitution